

Filip David

KUĆA
i SEĆANJA
i ZABORAVA

■ Laguna ■

Copyright © 2014, Filip David
Copyright © ovog izdanja 2014, LAGUNA

BIBLIOTEKA

MERIDIJAN
Knjiga br. 46

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Filip David

KUĆA
i SEĆANJA
i ZABORAVA

I konačno, bivajući svako ili bilo ko, on će nam se ukazivati kao da nije Niko posebno. A ovo nas vodi njegovoj prvoj podvali, to jest sumnji u samo njegovo postojanje.

DENI DE RUŽMON, U ZAGRLJAJU ĐAVOLA

Odjedanput otkriješ da te nema. Da si razbijen na hiljadu komada, i da svaki komad ima svoje oko, nos, uvo... Gomila krhotina...

LJUDMILA ULICKA, LJUDI NAŠEG CARA

Postoje samo dva načina da se proživi život. Jedan je kao da ništa nije čudo. Drugi je kao da je sve čudo.

ALBERT AJNŠTAJN

Sadržaj

Buka	11
Uvod (iz dnevnika Alberta Vajsa)	13
Albertov san	21
Prvo poglavlje	23
Drugo poglavlje	27
Treće poglavlje	39
Četvrto poglavlje	43
Peto poglavlje	55
Čudo u Aušvicu	57
Šesto poglavlje	61
Sedmo poglavlje	69
Vest	75
Osmo poglavlje	79
Deveto poglavlje	89
Deseto poglavlje	97
Jedanaesto poglavlje	113
Dvanaesto poglavlje	119

Tinitus.	135
Vest	137
Trinaesto poglavlje	139
Četrnaesto poglavlje	143
Petnaesto poglavlje	149
Vest	153
Šesnaesto poglavlje.	155
Sedamnaesto poglavlje.	159
Osamnaesto poglavlje	169
Epilog	175
Skriveni poredak	187
 O autoru.	 189

Buka

Taj zvuk... često se javlja. Voz u pokretu. Točkovi voza u pokretu. U početku nisam mogao da odredim odakle buka dolazi. Budila me je usred noći. Ustajao sam, otvarao prozore, pokušavao da u noći otkrijem izvor buke. Uzalud. Nigde u blizini nije bilo pruge ni železničke stanice.

Pokrivao sam uši šakama, gurao glavu pod jastuk. Ništa nije pomagalo. Uporna, jednolična, buka nije prestajala.

Bum-čiha-bum-bum-čiha-bum.

Oblačio sam se, izlazio iz kuće, lutao pustim ulicama u nameri da pobegnem što dalje od jednoličnog zvuka voza u pokretu.

Zvuk me je pratio. Bio je sa mnom, u meni, neuniživ. Dovodio me je do ludila.

Bum-čiha-bum-bum-čiha-bum.

Odjednom je prestao. Ali znao sam da će se ponovo javiti. Svaki put sve glasnije, upornije, nepodnošljivije.

Uvod

(iz dnevnika Alberta Vajsa)

U kojem se pripoveda o slučajnom susretu gde se postavlja pitanje da li je naša sudbina unapred određena, objašnjava šta je to dajmon i dolazi do zaključka o nekim životnim zabudama.

Početkom 2004. učestvovao sam na međunarodnom skupu u beogradskom hotelu *Park* pod nazivom „Zločini, pomirenje, zaborav“ koji je organizovala Evropska unija. Sastanak je, kao i mnogi slični te vrste, proticao uglavnom u akademskoj atmosferi. Najviše vremena potrošeno je na uzaludne pokušaje da se definiše sama priroda zla, i odredi njegova filozofska, teološka, pa i ljudska suština. Zlom nazivamo mnogo toga – od prirodnih katastrofa i bolesti pa do nasilnih umiranja, ratova, zločina. Ali kada je reč

o samom zločinu uglavnom se ponavljala priča o banalnosti zla, teza koju je iznela Hana Arent posle suđenja Ajhmanu u Jerusalimu. Mnogi od govornika isticali su kako je gospođa Arent posle ovog saznanja konačno mogla mirno da spava sa uverenjem da se zločin razmera Holokausta više nikada neće ponoviti a što bi se moglo dogoditi u slučaju da je zlo nešto metafizičko, van ljudskog poimanja. U hotelu *Park*, u toku izlaganja različitih referata, zapazio sam u poslednjem redu čoveka koji je sve pažljivo slušao, ali nije pripadao krugu učesnika.

Večeri posle skupa u prostranoj trpezariji hotela *Park* prolazile su u zanimljivim razgovorima sa mnogo manje napetosti i više opuštenosti jer se većina nas poznavala dok smo živeli u zajedničkoj domovini, delili slične uspomene, a i prijateljstva. Gotovo anegdotski prepričavane su jezive priče o kriminalcima, ubicama i pljačkašima, koji su puštani iz zatvora i odlazili na prve borbene linije, o susedima koji su jedni druge klali u probuđenoj fanatičnoj verskoj i nacionalnoj mržnji. Zlo je bilo objašnjavano ili kriminalnom prošlošću ili zatucanošću, lošim vaspitanjem i obrazovanjem, greškom u karakteru, tradicionalnim mentalitetom, manipulacijama političara, dakle svim onim što je ljudskoj prirodi svojstveno, a ne strano. U svim tim pričama provlačila se misao koja je išla u prilog tumačenja zla kao nečeg prizemnog, prostačkog, nečeg zaista banalnog i objašnjivog.

– *Razumeti, znači i opravdati* – usprotivio se opštem tonu razgovora jedan glas. – To su reči jednog velikog pisca koji je iskusio ogromne razmere zla i zločina. I koji je rekao da bi trebalo izmisliti novi jezik kada se razgovara o zlu, jer se ovim našim načinom govora i razmišljanja dubina zla ne može iskazati.

Za trenutak je zavladala tišina. Prepoznao sam onog neznanca iz poslednjeg reda sale za konferencije.

– Dolazim nepozvan na ovakve skupove da čujem sva moguća tumačenja, u pokušaju da shvatim prirodu i moć zločina protiv kog nemamo odbrane, pred čijom smo sudbinskom snagom nemoćni.

Možda bi negde drugde ove reči delovale neumesno, čak, tragikomično, ali čovek je govorio smireno, sa hipnotičkom samouverenošću, što je učinilo da bar za trenutak žamor prestane i prisutni počnu pažljivo da ga slušaju. A on je nastavio:

– Voleo bih da objašnjenje bude tako jednostavno kakvo se danas čulo u nekim izlaganjima: da su zlo i zločin samo delo kriminalnih tipova, zločinačkih ideologija, izmanipulisanih ljudi i ostrašćenih fanatika. Da sam sebe mogao uveriti u ono u šta je Hana Arent poverovala, možda bih i ja mirno spavao. Ali, moj san je samo jedna grozna, neprekidna mora, jer takva tvrđenja nisu dokazana niti su čime potkrepljena, ona nas samo zavaravaju u našim iluzijama da smo zločin stavili pod kontrolu time što smo mu dali čisto ljudski lik.

Konobar je u tom času doneo novu turu pića, pa je početna pažnja popustila. Učesnici skupa opet su zagalamili, i kako to često biva u ovakvim društvima, neko je dobacio neumesnu šalu na račun nezvanog gosta pa tek započetu tiradu više nisu slušali. Tada se ovaj čovek okrenuo prema meni, kao najbližem, uporan da nađe bar jednog slušaoca za svoju priču.

– Prvi put sam o samoj prirodi zločina razmišljao još kao dete, kada sam se suočio sa užasom neshvatljivog umiranja, nepravednog, besmislenog, kako hoćete. Znate, neko proživi čitav svoj vek a ne vidi mrtvog čoveka, a neko se guši od neprekidnog prisustva smrti i na javi i u snu. Bilo mi je deset godina kada je počeo Drugi svetski rat. Živeo sam sa roditeljima u provincijskom gradiću koji su okupirali Nemci. U našu kuću se uselila jedna folksdoidžerska porodica. Imali su sina nešto starijeg od mene. Počeli smo da se družimo. Jednog dana mi on kaže da je moj otac uhapšen i da će ga popodne streljati zajedno sa ostalim taocima. Ispričam to majci, kaže da su to dečje izmišljotine, otac će biti pušten. Ali moj novi drug me uhvati za ruku. 'Ja nikada ne lažem, čuo sam od tate. Idemo da vidiš!' Povede me do nekadašnjeg fabričkog dvorišta, sakrijemo se iza zemljanog nasipa. Nismo dugo čekali. Nemci postaviše dva mitraljeza, a zatim iz baraka izvedoše grupu ljudi vezanih ruku. Među njima sam prepoznao oca. Tu, pred našim očima zapucaše. Video sam oca kako

pada. Bio je snažan, visok čovek, u najboljim godinama, nikada ni od čega nije bolovao. Ta besmislena očeva smrt, čiji sam svedok bio, pratila me je kroz čitavo detinjstvo i mladost. Da, to je bilo najžasnije osećanje: shvatiti da se neki takav zločin događa bez smisla i razloga, da smrt može zadesiti nekoga nasumice odabranog među hiljadama, slučajno ulovljenog na ulici. A svoje ubice nije ni poznao, niti su oni poznavali njega, bila je to potpuno apsurdna smrt, grozan zločin. Od toga dana sam zanemio, oduzela mi se moć govora, dugo je trebalo da ponovo počnem da govorim, uz svesrdnu pažnju moje majke i brigu i ljubav moje mlađe sestre.

Buka za stolom se povećavala kako su stizale nove boce vina. Na nezvanog gosta svi su zaboravili, osim mene koji sam, što iz znatiželje, što iz pristojnosti, slušao njegovu ispovest.

– Sada, kada naknadno prosuđujem, jasno mi je da je taj tragičan događaj označio moju dalju sudbinu, da je bio utiskivanje žiga, 'skerletnog slova' koje će zavek obeležiti moj život. Znao, to je ono što ja pokušavam da dokažem vama, koji se teoretski bavite pitanjima zločina i kazne, žrtava i dželata – da se sve to ne može sasvim shvatiti razumom, ali ni emocijama, da postoji nešto iznad toga. Stari Grci su tu snagu 'vodiča koji ide uz nas i koji se seća našeg pozvanja' nazivali 'dajmon'.

Moj sagovornik tu za trenutak zastade.

– U svakom čoveku obitava tajanstveno, nesaznatljivo, neljudsko, nematerijalno biće koje upravlja njegovom sudbinom. Moja majka je odvedena u jedan od logora i tamo je skončala a da zapravo nije videla lica svojih ubica. I ta je smrt bila anonimna. Kao i nasilna smrt moje sestre na dan oslobođenja od ruke pomahnitalog borca koji je dobio živčani napad i počeo da ubija redom sve koji su mu se našli u blizini. Ne tako davno, izgubio sam i kćer. Stradala je od snajpera u Sarajevu. Ne može se tu govoriti o banalnosti zločina, moj gospodine, nego o dajmonu koji je nekome anđeo čuvar a nekome sudija i izvršilac, o delovanju nečeg moćnog i nedodirljivog, nečeg što ne umemo da rastumačimo. Uveren sam da svaki pojedinac, svaka porodica, čitavi narodi, imaju nad sobom tu tajanstvenu silu koja se naziva dajmon. Ona ih vodi, spasava ili uništava. Zar se može raspredati o banalnosti zla, kada su sve ove smrti, smrti mojih najdražih, ali i smrti mnogih drugih, iako zadate ljudskom rukom, zapravo delo ubica bez lica, anonimnih dželata koji uopšte nisu poznavali svoje žrtve. Ja sam, za razliku od gospođe Hane Arent čije teze o banalnosti zla ovde prihvataju, uveren da je zlo kosmičko, iracionalno, nezaustavljivo. Greh, kazna, opraštanje, uteha – sve rasprave o tome su besmislene i lažne.

Video sam kako se u uglovima očiju ovog čoveka pojavljuju suze. Obrisao ih je rukom. Želeo sam da

nešto kažem, izrazim zadocnelo saučešće, ali ništa nisam izustio. A on, kao da se postideo posle svega što je rekao. Ustade, okrete se bez pozdrava i izađe. Nisam stigao ni da ga pitam za ime; nismo se, zapravo, ni upoznali.

Možda bih vremenom zaboravio na ovaj susret i neobičnu ispovest da se nije dogodilo nešto što je sećanje obnovilo. Pre neki dan su u televizijskim vestima javili o bombaškom napadu poremećene osobe na autobus pun putnika. Prikazane su fotografije žrtava. Na jednoj, prepoznao sam čoveka koji mi je one večeri pričao o nemilosrdnom, nasilničkom dajmonu, o mitskom biću koje nas povezuje sa onostranim.

Hoćemo li ikada pouzdano saznati nešto više o tom skrivenom, tajanstvenom glasniku života i smrti, anđelu spasenja i anđelu uništenja koji iz duboke senke određuje našu sudbinu?

Albertov san

Albert sanja uznemirujući san.

Nalazi se na usamljenoj provincijskoj železničkoj stanici. Stanična zgrada je oronula, sa zidova otpada malter. Iza dva prljava prozora naziru se lica staničnog osoblja. To su ružna, staračka lica islužbenih poštanskih i železničkih službenika.

Sve je u pretećem polumraku. Nebo je sivo, na okolna polja spustila se magla.

Albert stoji na peronu i čeka. Ne zna šta čeka i koga čeka.

Odjednom se iz polumraka pojavljuje grdosija sa dva užarena oka. Lokomotiva vuče desetinu vagona. Čuje se samo kloparanje točkova. To kod Alberta izaziva osećanje straha. Čak panike. Hteo bi da utekne sa tog perona na koji je dospao ni sam ne znajući kako. Ali, ne može.

Crna lokomotiva vuče za sobom neosvetljene vagone.

Voz ulazi u stanicu, malo usporava, ali se ne zaustavlja. Dovoljno da Albert vidi lica priljubljena uz prozore vagona. To nisu lica živih ljudi.

To su mrtvaci a posredi je voz mrtvih.

I u toj jednoličnoj buci koja izaziva jezu i užas, do Alberta se probija glas koji nadjačava svaku buku, dečji glas.

– Braco, spasi me! Ovde je tako mračno!

To je glas njegovog malog brata, Elijaha.

Dovikne mu: – Ne plaši se, Eli, ovde sam!

Može samo pogledom da isprati voz koji se udaljava.

Budi se u znoju. San se duboko urezuje u njegovu svest.

OD ISTOG PISCA:

SEVERNI ZID

DANTEOV TRG

DOSIJE DOMAŠEVSKI

RUSKI PROZOR

BONAVIA

DRAGAN
VELIKIĆ

Islednik

■ Laguna ■

Copyright © 2015, Dragan Velikić
Copyright © ovog izdanja 2015, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sanji

Čovek se posle ispovesti ne oseća ništa čistijim nego što je bio pre nje. Naprotiv. Oseća se kao kanta za đubre.

Pošto je izbacio iz sebe sve svoje bolje verzije, ostao je s najgorom, onom koja se nikad nikom ne ispoveda.

Borislav Pekić

I

1.

„Uvek si opušten na tuđ račun. Neko drugi to plaća.“

Tako je govorila moja mama.

„Da sam svetica“, uzdahnula bi setno, „štitila bih kuvarice, sobarice i služavke. Sveti Nikola je zaštitnik mornara, a ja bih štitila poslugu. Samo posluga zna kakav je neko u svoja četiri zida.“

Sledi jedna od stotinu priča koje ispunjavaju njenu memoriju. Izvesni profesor Lolić imao je sina, studenta medicine, koji je voleo da jede u krevetu. Hrana se prosipala po posteljini. Mama bi uvek malo zastala, zgrožena prizorom zamrljanih čaršava.

„Reci, da li iko normalan jede u krevetu? Jeste taj momak posle završio u Londonu, napravio karijeru, ali džaba mu sve kada je prostak.“

Ili primer slavnog književnika u čijem bivšem stanu je neko vreme živela. „Trebalo je da vidiš taj šporet, tu zapuštenu rernu. Ugljenisana i smrdljiva od masnoće. Ne verujem takvom piscu. I tačka.“

Sve njene priče stizale su iz budoara, iz prostora za poslugu, iz devojačkih soba. Tamo gde se govori u pola glasa. Gde senke nikada ne miruju. Gde se stalno smenjuju kikut, jecaj i uzdah. U tom prirodnom staništu greha priče niti počinju, niti se okončavaju, već traje jedno beskonačno *in medias res*. Međuprostor i međuvreme. I restlovi tuđih života. Pogled iz suterena. Živeti život kroz ključaonicu.

Mama je iz kuhinje razgovarala sa svetom. Iz kuhinje je slala poruke okolini. Tu je sve bilo na svom mestu. Kuhinja je bila njen oltar, komandni most, mesto gde je nakon udaje preuzela ulogu božjeg izvršitelja. Nije sumnjala da će ta posvećenost pravdi i borbi za istinu jednom biti nagrađena. Da će posle smrti biti proglašena za sveticu. Izgovorila je svoje ime na italijanskom, kao da bi pominjanje pravog imena rasteralo iluziju.

„Violeta. Santa Violeta, zaštitnica služinčadi.“

Tada je već bila u staračkom domu. Stigla je tamo gde je čitavog života odbijala da pođe.

„Pre bih se ubila nego da živim u domu“, nebrojeno je puta izgovorila.

Odlaskom u dom, za njom su po ormanima ostali pokloni namenjeni budućim svadbama, useljenjima, rođendanima. Jer, pokloni su se kupovali onda kada bi se ukazala povoljna prilika. Stoji pred izlogom sa servisom kome je cena prepolovljena. Razmišlja neko vreme, a onda pomene rođaku koja je tek krenula u školu. Njoj ga je namenila. Devojčica ni ne sluti da je vlasnica porcelana u našem ormanu.

Malo bogatstvo ležalo je u tim unapred kupljenim poklonima. Uredno ispisane cedulje sa imenima vlasnika, od kojih su neki uveliko mrtvi.

Unapred se kupovalo. Unapred se živelo. Sve se moglo postići jer ništa nije bilo prepušteno slučaju. Nad čitavom teritorijom svakodnevice lebdeo je brižni pogled moje majke. Ništa nije izmicalo njenoj kontroli. Ništa se nije dešavalo samo po sebi. Čak i pauk u uglu klozeta dugovao je svoju egzistenciju sujeverju moje majke. Čitav univerzum našeg stana podrhtavao je ritmom njenog disanja.

„Mene kućni aparati vole jer brinem o njima.“

Stvari i predmeti, verovala je, imaju svoj tajni život koji samo osetljivi i odgovorni naslućuju.

Prezirala je rasipništvo. Bila je ekonom sveta.

Poslednjih godina u domu po ceo dan je čitala novine i ženske časopise. Postala je ovisnik o tekstovima koji su veličali prostotu i neukus. Barem dva sata nerviranja bila je njena dnevna doza. Pobesnела bi na vest da je neko nekome poklonio vilu kao svadbени dar. Užasavala se luksuza i rasipništva. Potrošiti čitavo bogatstvo na zavese i lustere smatrala je neoprostivim grehom. A tek jahte. Koliko se novca godišnje baci na njihovo održavanje, samo zato da bi se provelo nekoliko nedelja na krstarenju toplim morima. Svet će eksplodirati od tolike količine prostaštva, neprestano je ponavljala.

Ono što je posebno iritiralo bilo je prepuštanje lagodnostima života. Verovala je da uživanje kao glavni smisao ljudskog postojanja za posledicu ima kretinizaciju. Trend da se sve olakša vodi degeneraciji čovečanstva i konačnom nestanku ljudske vrste. Svet nije stvoren da bismo se zabavljali.

U bioskopu, glasno je negodovala na šuškanja, grickanja i mljackanja. Pamtim redare koji nam prilaze iz mraka dvorane i prete mami da će je udaljiti sa projekcije. Često je slala pisma upravi bioskopa u koji smo odlazili na subotnje premijere. Predlagala im je da zabrane unošenje hrane i pića u salu.

Mamu je uznemiravala opuštenost. Gajila je duboko poštovanje prema mravima.

Santa Violeta. Koliko se plašila vode! Biti spreman na najgore, bila je njena deviza. Verovala je da se opasnost može izbeći tako što se stalno priziva. Sa velikim je zadovoljstvom pominjala da se kao dete više puta davila. Taj strah prenela je na sestru i mene. Nikada nismo naučili dobro da plivamo. A redovno smo išli sa mamom na plažu: Valkane, Gortanova uvala, Ribarske kolibe, Zlatne stene... Mama je najviše volela Stojū. Bilo je to pravo gradsko kupalište: betonirani prilazi moru, tobogani, kabine, tuševi, restoran. Sa zavišću posmatram plivače. Nesputana tela na skakaonicama. Piruete u vazduhu. Iščekavaju u talasima, da bi posle nekoliko sekundi izronili. Vrisak i smeh.

Uzalud pokušavam da zamasima ruku održim telo na površini duže od dva minuta. Vežbam u pustoju uvali, pored ograde kampa, gde nema mnogo svedoka. Čini mi se da ceo svet samo mene posmatra. Volim Stojū. Tu retko kad naiđu moji drugovi iz škole. Oni se kupaju na otvorenim plažama, tamo gde se ne plaćaju ulaznice. Idu u grupama, bez roditelja. Ukoliko neko od njih ipak zaluta

na Stoju, vešto se krijem u gužvi, među golim telima, ili odlazim u dubinu šumarka, i čekam da opasnost prođe.

Mama je prezirala sve što je provizorno, svejedno da li se radi o kupalištu ili TV anteni. Nije podnosila popravke i prepravke. Ništa okrnjeno ili izgrebano nije imalo mesta u našoj kući. Bacala je tanjire, čaše, šolje čim bi uočila linije naprsnuća.

Na plaži je pretećim pogledom posmatrala decu koja viču, jure okolo, bacaju ogriske od voća na sve strane. Znala je da im podvikne kada bi pretrčali preko naših peškira. Roditelji su se blaženo osmehivali. Sestra i ja hteli smo u zemlju da propadnemo kada bi mama nekome od njih očitala lekciju. Prigovarala im je što pikavce od cigareta guraju u pukotine stena. Ponašala se kao čuvar kupališta. Jednom sam na ulici čuo neku ženu kako kaže svome mužu: „Vidi, zar nije to sin one ludače sa plaže?“

Pobedili su, mama. Ljudi sa plaže zavlada li su svetom. Ravnodušni, otupeli od uživanja, bauljaju egzotičnim destinacijama. Ničemu ne znaju vrednost. Pod krinkom slobode kriju svoje jadne duše. Horde prostaka u firmiranoj odeći i obući vuku firmirane kofere i torbe po foajeima hotela. Preplavili su aerodrome i železničke stanice. Putuju kruzerima. Na sve strane valjaju se čopori turista. Zagadili su čitavu planetu.

Nemoralno je letovati na grčkim ostrvima a ne znati barem jednu antičku dramu. Kako se može putovati Španijom bez svesti da je Andaluzijom nekada jezdio

Vitez tužnog lika i njegov sluga Sančo Pansa. Hoćeš u London? Prvo da čujemo barem jedan Šekspirov stih. Može i Džon Don.

Mama je volela čiste istine. Preneti sve baš onako kako se dogodilo, sa preciznom intonacijom, izrazom lica, pokretima, komentarima izgovorenim u pola glasa. Bez duplog dna. Kriknuti istinu u lice svetu. I ne zaboraviti beleg zamrljane posteljine. Ni ugljenisanu rernu. U detalju je zapis celine. Dar nije ništa drugo do urođeni instinkt da se pod maskom sporednog prepozna suština. Redovno je pominjala nekog ministra za kojeg je iz prve ruke znala da mu sekretarica u avionu menja čarape dok on sedi zavaljen kao aga.

„To mnogo govori o čoveku. Ko hoće da vidi, sve će razumeti. Posle se čude kako primitivci i budale dođu na vlast. Nikada to nije bez najave.“

„Lakše je zamišljati nego živeti“, rekla bi nakon dužeg premišljanja. „Šta sve čovek u zanosu marljivosti može da zgreši, to sam bog zna.“

I onda bi, više za sebe, dodala: „Lakše je biti pošten nego vredan.“

Nakon povratka sa putovanja mama je sa zadovoljstvom prostirala veš na terasi. Svaki povratak je obnova doma, svi se mi obnavljamo kada se odnekuda vratimo, govorila je raspakujući kofere i torbe. Svaku stvar vraćala je na mesto, a novim stvarima odmah je određivala pozicije u stanu. Prešla bi rukom preko neke figure, ili ekrana

televizora, kao da mazi kućnog ljubimca. Uzbudivalo ju je tiho zujanje mašine za veš. Program centrifuge najavljavao je kraj ciklusa. Sve će opet biti na svom mestu.

„Deco, ne bih menjala dan povratka sa putovanja za bilo šta. Taj dan je najlepši. Mada, i dan odlaska na putovanje je lep. I samo putovanje. Ma, važno je putovati. Makar od kuhinje do terase.“

2.

Imam godinu dana. I ničega se ne sećam. Prvi put u hotelu. Na fotografiji se u pozadini vidi kamena ograda i tamni obrisi vegetacije u vrtu. Jednogodišnji dečak stoji ispred širom otvorenih vrata terase. Izraz lica mu je preplašen. Tek što se okliznuo na uglačanom parketu. Plakao je. Međutim, pojava fotografa sa lampom i aparatom momentalno mu zaokuplja pažnju.

Već tada pokazuje sposobnost da odmah zaboravi neprijatnost. Blesak svetla i najava novog kadra. Inicijacija bioskopske sale. Gusta vegetacija u pozadini pravi oštar kontrast sa licem dečaka. Doba dana: sumrak. Na poledini fotografije crnim mastilom ispisano: *Hotel Palas, Ohrid, 22. juni 1954.*

Tačno dve decenije kasnije ponovo ću doći u taj hotel. Preuzeti mamino pismo na post restante u ohridskoj pošti. Podseća me na moje prvo putovanje. Prepoznajem u kitnjastom rukopisu napor da se ništa ne propusti. Brižnost učiteljice. Fotografsko pamćenje jednog običnog

dana. Osetljivost na putovanje? Ili je već tada uveliko izmišljala sve ono što se moglo dogoditi? Odakle profesionalni fotograf, u tom času, na licu mesta, da snimi dečaka na ivici plača? Enigma je rešena usputnom beleškom u maminom pismu: u *Palasu* je odsela filmska ekipa koja je tih dana snimala dokumentarac o Ohridskom jezeru. Bila je majstor u anticipiranju mogućih pitanja. Zapravo, najviše energije trošila je da odgovori na pitanja koja je u ime drugih sama sebi postavljala.

Zašto je zapamtila taj dan? I da li je sve to baš tako bilo od časa kada smo ona, tata i ja došli na Ohrid? Kako je uopšte mogla toliko toga da zapamti? Njena memorija knjižila je stotine biografija. Neke osobe je samo kratko poznavala. Susreti u vozu, dan ili dva na putovanju, ali sasvim dovoljno da se čitavi životi ispričaju. Sve je poučno. Ništa nije suvišno. Sve ima svoj razlog postojanja u pravednom svetu učiteljice. Živela je ono što je pričala. Ono što je pričala, to je bila.

Rođeni enciklopedista. Pamtila je hrpe banalnih detalja. Slavila je svakodnevicu. Ne postoje prioriteti, sve je podjednako važno. Usamljeni prolaznik koji na pešačkom prelazu čeka zeleni signal, kolone mrava u travi, nasmejani staklorezac posle letnje oluje, raspored kreveta u internatu Učiteljske škole u Šapcu, prva vožnja automobilom marke sitroen od Rume do Bogatića.

Godinama je u posebnoj svesci uredno vodila evidenciju u kojim je sve hotelima boravila. Ta sveska nalazila se na dnu kutije od kaučuka, zajedno sa svežnjevima pisama. Kada su nam, tokom selidbe iz Beograda u Pulu, na stanici u Vinkovcima obili vagon, među ukradenim stvarima bila je i kutija od kaučuka. Ostaje zagonetka zašto svesku nije

ponela sa sobom. Jedino objašnjenje za maminu nesmotrenost nalazim u navici da je teško razdvajala stvari koje su godinama ležale na istom mestu. Sveska je morala da ostane u kutiji sa pismima.

Mnogo godina kasnije, dok se gasila u staračkom domu, šaputala je omiljenu mantru – imena hotela u kojima je boravila. Možda je tim činom pokušavala da rekonstruiše sadržaj izgubljene sveske? Na momente bi potpuno gubila svest da sam pored nje. Tada bih je pitanjima vraćao iz duboke odsutnosti.

„*Terapija*. Kako gde?“, čudila se mom neznanju. „Najlepši hotel u Crikvenici. U foajeu se samo češki govorilo, kao da si na Hradčanima. Česi su obožavali Crikvenicu.“

Ćutala bi neko vreme i klimala glavom. Menjala izraze lica, kao da se pozdravlja sa svim tim Česima u hotel-skom foajeu.

„Onda su se preselili u Pulu.“

„Ko se preselio?“

„Pa Česi, pobogu! Zar si zaboravio da su na *Ribarskim kolibama* samo Česi letovali? U depandansu sa druge strane puta, na rubu borove šume. Tamo je uvek bilo čisto. Česi su uredni. Zato ih mnogi ne vole. Ne znam zašto je to tako.“

Čarobna reč „depandans“ izgovorena maminim glasom. Ugrađivao sam u tu reč sve što bi mi palo na pamet dok još nisam znao njeno značenje. Verovao sam da su to nekakvi posebni hotelski prostori namenjeni samo za povlašćene goste. Dugo mi je trebalo da u potpunosti prihvatim činjenicu da je depandans sa stanovišta komoditeta u suštini drugorazredni hotelski prostor, namenjen isključivo za spavanje, bez ikakvih drugih sadržaja. Čak

i kada su sobe komfornije od onih u matičnom objektu – što sam imao prilike da vidim odsedajući u luksuznim depandansima – taj komfor sam doživljavao kao neku vrstu nadoknade za sporedni status koji depandans ima u odnosu na glavnu zgradu hotela.

Sedim u stanu na Eržebet Korutu, u centru Budimpešte, tog junskog dana kada je mama umrla. Kažem naglas: Hotel *Lipa*. Naša prva pulska adresa. Sijalica u metalnoj kragni visoko na stropu. Slab napon monofazne struje dodatno pojačava osećaj tupog očaja i napuštenosti. Hladno novembarsko jutro. Na ulici lepršaju zastave. Državni je praznik. Stojim pored prozora. Pokušavam da se pogledom fizički udaljim od prostora hotelske sobe. Od ranog jutra, kada je stigla vest da nam je u Vinkovcima obijen i pokraden vagon, mama žestoko prigovara ocu što nije stavio katanac na vrata vagona, već je poverovao radnicima ekspedicije na beogradskoj stanici da je plomba sasvim dovoljna.

„Gde ti živiš, naivčino?“, neprestano ponavlja. „Kako su te samo preveslali. Svi su oni u dogovoru. Tako je to u lopovskoj zemlji.“

Otac je opominje da govori tiše. Nervozno gricka muštiklu i šeta duž sobe u modroj mornaričkoj uniformi. Sanduk sa njegovom garderobom takođe je ukraden u Vinkovcima.

Pusta Kandlerova ulica. Gole grane platana ispred prozora hotela *Lipa*. Zastave i parole na fasadama. Poneki prolaznik mine prazničkim jutrom. Taj prizor jasno vidim sa prozora stana na Eržebet Korutu četiri decenije

kasnije, jednog sunčanog junskog dana kada je stigla vest o maminoj smrti.

Obijeni vagon u Vinkovcima – to je prva reakcija na maminu smrt. Izgovorio sam je u sluhu njenim glasom. Prilazim prozoru i gledam automobile i žute tramvaje koji jure duž bulevara. Pokušavam oprobanim trikom da umanjim bol. Princip je isti, svejedno da li sam na zubarskoj stolici ili me muče ljubavni jadi. Izmestiti se u neki drugi prostor, u neko daleko vreme. Blesak fotografske lampe u sobi hotela *Palas* na Ohridu zaustavlja plač. Tada sam prvi put isprobao veštinu bekstva od bola.

Nastavljam maminu mantru. Iskrsavaju foajeji hotela, bezimeni ljudi, trgovci i ulice, fasade, odlomci dijaloga, koferi i torbe na metalnim rešetkama iznad sedišta u kupeima vozova. U tom času nemam pored sebe fotografiju sa Ohrida. Tek godinu dana kasnije, kada se vratim u Beograd, otkriću da je na poledini datum 22. jun – dan mamine smrti četrdeset šest godina kasnije.

Koliko dugo u sluhu ostaju sačuvani glasovi bližnjih? Sa jasnim intonacijama.

Postoje reči koje su samo njihove.

„Bog s tobom.“ Omiljena mamina rečenica. Izgovorila bi je povišenom intonacijom. Skupila bi usta, iskosila pogled. Sledilo je žestoko osporavanje sagovornika, na korak do svađe.

Tog jutra u hotelu *Lipa* odbila je da pođe sa ocem na železničku stanicu. „Bog s tobom“, ponavljala je sve vreme. „Idi sam. Imaš spisak stvari, pa će komisija lako da utvrdi šta je ukradeno. I donesi mi onu moju kutiju sa pismima u crvenom sanduku. To valjda nisu ukrali.“

Slutim da nije mogla da se suoči sa neredom koji su lopovi ostavili za sobom u obijenom vagonu. Sve je u nje-
noj glavi bilo numerisano, porubljeno, opšiveno, uramlje-
no, simetrično. Ništa nije samo po sebi. Sve na ovom svetu
proizlazi jedno iz drugog. Najbolja zaštita od neprijatnih
pitanja jesu unapred smišljeni odgovori. Mama zapravo i
nije razgovarala, već je odgovarala na pitanja koja je u sebi
sama sebi postavljala. Iz te patološke potrebe za redom
nastajao je najveći mogući nered.

Taj nered se taložio u meni. Čitavog života pokušavam
da se oslobodim šinjela realizma koji mi je mama navukla.
Nikako da shvatim da uvek negde neko ili nešto mora
da bude. I da nikome ništa nisam dužan da objasnim.
Recimo, dovoljno je da ptica leti. Nije moje da joj nađem
granu na koju će da sleti. U svakom času imam pravo da
zalupim vrata poglavlja.

Potpuno se pogubim u fantastici. Bajke mi oduvek
stvaraju nelagodu. Izluđuje me svaki vid događanja bez
racionalnog objašnjenja. Ne može se niotkuda doleteti.
A tek letenje? Kojekakve čarobne lampe, ćilimi i ostale
budalaštine. Pa ni kovčeg sa blagom ne nalazi se baš onda
kada je najpotrebniji.

U početku, dok još nisam znao slova, mama bi mi pred
spavanje čitala priče. Bilo je to u vreme kada smo živeli na
Novom Beogradu. Sećam se basne o ljubavi mrava i pčele.
Zalud sam je kasnije tražio kod Lafontena, Andersena,
braće Grim. Najviše priča bilo je o stvarima i predmetima.
Pamtim ispovest kućnog praga. Podozriv prema svakom
došljaku, ponekad bi se stari škripavi prag nevidljivo pome-
rio i sapleo zlonamernika. I danas sam sumnjičav prema
osobama koje se pri ulasku u kuću okliznu ili posrnu.

Kada se otac vratio sa stanice i saopštio mami da je ukradena i kutija od kaučuka, ona se zaplakala. Sestra i ja smo ćutali. Mama je jecajući govorila da nikada neće prežaliti pisma i svesku u kojoj su zabeležena sva njena putovanja – gradovi i imena hotela u kojima je boravila. I sve one priče.

Posle *Lipe*, dve godine kasnije, bio je hotel *Slon* u Ljubljani. Mama više nije vodila evidenciju. Ali, ja sam odlučio da u potaji pamtim i beležim imena hotela. U Sloveniju smo otputovali topolinom. Tata tek što je položio vozački ispit. Putevi su bili skoro prazni. Na svakom seoskom trgu nailazili smo na raspeća. U izlogu jedne ljubljanske knjižare ugledao sam romane Karla Maja. Te večeri, dok su se roditelji zabavljali u baru hotela *Slon*, ja sam ispružen na širokom krevetu čitao *Vinetua*.

Sirena hitne pomoći na Eržebet Korutu vraća me u junjski dan. Jedno putovanje je okončano.

„Svako negde mora da bude“, ponavlja mama dok me prati hodnikom doma. Pominje Čehe koji su toliko čisti i uredni da su zaslužili da imaju svoje vlastito more. Makar jedan mali zaliv, kao Slovenci. „Divno nam je bilo u Ljubljani, tata i ja smo dve večeri zaredom slušali, u hotelu *Belvi*, Ladu Leskovara.“

„*Belvi* je bio u Splitu. Ladu ste slušali u *Slonu*. Tamo smo bili odseli.“

„Bog s tobom, u *Slonu* je bio noćni bar. Pevala je Marijana Deržaj. Samo su stranci imali pristup. Stranci i kurve. Lado je pevao na igrankama u *Belviju*. Dobro pamtim. Ivo

Robić na Rijeci u *Plavom Jadranu*, a Dobri Stavrevski u *Palasu* na Ohridu. Svako je negde morao da bude.“

Njenim glasom izgovaram mantru: *Palas* na Ohridu, *Lipa* u Puli, *Slon* u Ljubljani, *Nboder* na Sušaku, *Slavija* u Opatiji, *Terapija* u Crikvenici, *Bonavia* u Rijeci, *Belvi* u Splitu, *Grand* u Skoplju, *Evropa* u Sarajevu, *Union* u Beogradu, *Esplanada* u Zagrebu, *Vojvodina* u Novom Sadu, *Admiral* u Vinkovcima...

Prenočište Raša.

Natpis iznad ulaza dvospratnice na uglu. Autobus iz Pule naglo usporava i skreće na trg malog rudarskog grada. Sledi petnaest minuta pauze.

Šetam pozornicom teatra Raša. Jer, sve je na tom trgu omeđeno kulisama: stanični ured, crkva, široke stepenice, dugačka pročelja zgrada, ramovi sa parolama na početku nečega što liči na ulicu, a samo desetak koraka u dubinu – iluzija nestaje. Rub pozornice. Grad je sablasno pust. Putnici su statisti u predstavi koja je za trenutak zaustavljena.

Godinama sam, putujući u Rijeku ili Zagreb, prolazio kroz Rašu. Četvrt časa za kafu, cigaretu, toalet. Udaljio bih se prema sredini trga. Zjape okrugli prozori bioskopa. Podsećaju na napušten brod. Uvek isti osećaj izmeštenosti u nigde. Zakratko isključen ton. Sam u nemom kadru.

Negde krajem sedamdesetih godina prošlog veka *Prenočište Raša* nestaje iz mog vidokruga. Međutim, sama reč „prenočište“ sačuvala je specijalni status u memoriji. Ogoljena i tajanstvena, sluti na vreme nemaštine, na jevtine sapune i zadimljene čekaonice železničkih stanica, na sumorne izloge sa konfekcijskom robom i mlečne restorane. Na kofere bez točkova.

Kada se ugasi i poslednja zvezdica, hotel gubi kategoriju. Postaje prenoćište. Krevet, orman, lavabo. Toalet u hodniku. I san.

U hotelu živim u trećem licu. Sa drugom glavom.

Ostavljam tragove. Ne nameštam krevet. Uživam u luksuzu nereda. U slobodi. Jer, urednost nije ništa drugo do odsustvo života. Trijumf groba.

Misli malo, čujem majku.

To je značilo samo jedno: misliti onako kako ona misli. Izgubio sam kontakt sa sobom. Onda su počeli zapleti. I teskoba čim, krajem maja, počne sezona kupanja. Smisliti dobar scenario za plažu. Biti u društvu a ostati neotkriven po pitanju plivačke veštine.

Prvo ljubavno iskustvo imao sam jednog kišnog avgustovskog popodneva. Danima je duvao jugo. Naglo je zahladnelo. Plaže su opustele. Ja sam bio opušten i srećan.

IVANA DIMIĆ

ARZAMAS

Copyright © 2016, Ivana Dimić
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Grof Tolstoj došao je da kupi veliko trgovačko imanje kod Arzamasa i gotovo postigao dogovor. Prenoćio je u trgovčevoj kući i iznenada u snu osetio užas. Smrt mu je na uvo rekla: to se ti mene bojiš; sreća i smrt – eto to je 'arzamaski užas'.

Viktor Šklovski, *Energija zablude*

PRVI DEO

AMAM

Divna reč – „amam“. Nedavno se ispostavilo, na moje ogromno iznenađenje, kako je za jednu drugu reč grčkog porekla vladala predrasuda da je turska. Sa rečima se nikad ne zna, poznato je da umeju da budu čudljive. Međutim, amam svakako označava kupatilo, što je od te reči veoma ljubazno i očaravajuće. Volim kupatila. Redovno zamišljam različite rasporede kupatilskih elemenata, iako su nepomerljivi. Baš zato, uostalom.

Osim toga, kad se ogleda u ogledalu, ova reč postaje zemaljski proizvod ogromne moći i može u čoveku da izazove sve, od tegobne slomljenosti i anoreksije intimnosti do tirkiznog blaženstva.

LEK ZA PRITISAK

ĆERKA

Popij lek.

MAMA

Ne treba.

ĆERKA

Popij lek, kad ti kažem.

MAMA

Popila sam.

ĆERKA

Nemoj da lažeš, znam da nisi popila.

MAMA

Popila sam.

ĆERKA

Stvarno ne znam šta s tobom da radim. Kako si tako nedokazana!

MAMA

Što si ti nervozna!

ĆERKA

Zato što me nerviraš. Popij lek.

MAMA

Moraću da idem na pijac, treba mi zelen za supu. Da ja ne vodim računa, u ovoj kući ne bi imalo šta ni da se pojede. Na sve moram da mislim.

ĆERKA

Komediju ću da napišem o tebi, stvore nedokazani!

MAMA

Sram te bilo, magarice jedna! Rođenu majku da ogovaráš!

ĆERKA

Popij lek, inače pišem komediju.

MAMA

Piši, i tako ti je niko neće igrati. Ja da sam tolike knjige pročitala, svakog dana bih jednu napisala, u kiosku bi mi se knjige prodavale. Po dvorištima bi mi se drame

igrale. Da sam na tvom mestu, dosad bih i za stan zaradila, pa ne bi morala kod mene da živiš. Šta ću kad mi deca nisu ni za šta. Da nisam davala privatne časove da vas izdržavam, gloginje biste jeli godinama.

ĆERKA

Popij lek, mama, što si takva, zakasniću na posao.

MAMA

Da je tata živ, ne bi ti mene tako maltretirala. E, šta sam dočekala pod stare dane.

BOŽIĆNA POSLANICA

Stiglo mi je pismo pred Božić sa preciznim uputstvima kako da živim. To me je veoma obradovalo, s obzirom na to da čovek nikad nije sasvim siguran šta mu je činiti. Budućnost je neizvesna i s njom niko nikad nije načisto. Sad, kad imam uputstva, treba samo da ih pažljivo sprovodim, kako koje dođe na red. I mogu, kako se to kaže, da nakrivim kapu. Ne moram više ni o čemu da mislim, imam pouzdan oslonac.

Međutim, ubrzo posle srećnog prispeća dragocene poslanice došlo je do nepredviđenog naglog obrta. Slova u epistoli počela su da se deformišu u nerazumljive znake nekog davno izgubljenog pisma. Uskoro je ceo sadržaj ličio na ćilim iz Buhare i nije mogao da se dešifruje. U početku mi se činilo da to i nije tako strašno, suština uputa bila mi je sveža u pamćenju, čovek je u stanju da zauvek zadrži u sećanju sve što mu je važno. Ko bi mogao biti toliko smeten da zaboravi svoju budućnost kad mu se ona, makar jednom,

potpuno razotkrila? Ali, kako se život odvijao, podaci su počeli da se preklapaju, a pamćenje da me iznevjerava. Posle izvesnog vremena sećanje na poslanicu me je potpuno izdalo. Popisana budućnost pretvarala se u sadašnjost, a taj alhemijski proces svaki put bi ponovo uništavao stečeno znanje. Na kraju, kad se i moje pamćenje pretvorilo u supu i kad mi je budućnost sasvim izmakla, počela sam da se pitam ko li mi je poslao to srećno pismo. I kako mi to sve dosad nije palo na pamet da istražim?

PISMO

MAMA

Je l' ne spavaš?

ĆERKA

(Probudi se.) Mama, šta je bilo?

MAMA

Htela sam nešto da te pitam.

ĆERKA

Nije ti dobro?

MAMA

Pišem pismo advokatu, pa ako bi mogla da mi popraviš neke rečenice.

ĆERKA

U tri sata noću da ti popravljam rečenice! Pa, jesi li ti normalna?!

MAMA

Šta se dereš? Ne može čovek nikad da ti se obrati, a da ne počneš odmah da urlaš.

NOVEMBAR

Surovo je reći, ali istina je da je lakše biti nesrećan, kao što je udobnije biti ohol. Život ljudima nudi obilje nepravilnosti i mnoge dokaze da su u svakom pogledu vrsniji od svojih bližnjih. Nepravda i glupost su transparentni, lako uočljivi i do servilnosti nadohvat ruke. Smrt je nemilosrdna i zastrašujuće neuračunljiva. Čovek ne mora dugo da se muči tražeći nepravilnosti ni po svom ni po tuđim životima.

Kad se, međutim, opredeli da nesreći dâ prednost, čoveku postane savršeno razumljivo zbog čega bi bio zauvek uvređen: na ljude oko sebe, na događaje, na klimu, a ponajviše na smrt i život sam. Onda se neprijetno specijalizuje da ceo životni vek potroši na tu rabotu. Uporno i vredno, svaki put ponovo dokazuje koliko je sam neopravdano zaklinut i maše sopstvenom nesrećom kao navijačkom zastavom, jer mu ona daje i snagu i argumente. Posledično, takvo bavljenje ga neminovno učini lenjim, gordim i opravdano

ciničnim. Onda mu jedino preostaje da se potrudi da mu u životu bude dobro, dok sam ne mora nikad da bude dobar.

Sva je prilika da će život proteći od nepravde do nepravilike, i čovek može da ga proživi a da se ne zapita je li nekome nešto dužan, može li štogod sam da učini i koliko je i zbog čega srećan, a da nikad nije bio ni gori ni bolji od drugih. Tako nikada neće uspeti da vidi kako nesreća može da pomogne sreći da se pojavi i kako onom kome je nanela najveći bol, smrt može da daruje mudrost i mir.

MAŠINA ZA SUDOVE

MAMA

Treba mi nova mašina za sudove.

ĆERKA

Zašto?

MAMA

Ova se pokvarila.

ĆERKA

Nemamo mi toliko sudova da nam treba mašina, pogotovo ne tako velika.

MAMA

Ali ja sam navikla da imam mašinu za sudove.

ĆERKA

Mama, urazumi se. Šta će nam mašina za ta dva tanjira što imamo da ih operemo?

MAMA

Treba mi mašina za sudove.

ĆERKA

Dobro, možemo da kupimo malu mašinu kad dobijem neki veći honorar.

MAMA

Ne dolazi u obzir.

ĆERKA

Šta ne dolazi u obzir?

MAMA

Hoću istu ovakvu mašinu.

ĆERKA

Nismo mi hotelski restoran. Šta će nam tolika mašinčina za nas dve?

MAMA

Ne deri se, skoćice mi pritisak.

ĆERKA

Pa pij lekove, pa ti neće skakati pritisak.

MAMA

Ne znaš ti kako je meni.

ĆERKA

Ali znam kako je meni. Šta zamišljaš ti? Da sam ja Rokfeler? Gde misliš da zaradim tolike pare?

MAMA

Imam i ja penziju. Uostalom, da si manje uobražena, imala bi više para. Svi ti tvoji umetnici imaju mnogo više para od tebe. Što ne pišeš nešto korisno što svakog zanima?

ĆERKA

Misliš, kuvar?

MAMA

Šta fali kuvaru, samo ti ni da kuvaš ne znaš. Da ti nije mene, jela bi samo supu iz kesice. I to ti je komplikovano, pošto ne piše na kesici u koju šerpu treba vodu da sipaš.

ĆERKA

Moram da idem.

MAMA

Čim treba meni nešto da se učini, ti moraš da ideš. A kad ti dođu ti tvoji gosti, satima sedite i naklapate. Onda ne moraš da ideš. Samo piješ kafu i dimiš, usmrdeše se sve zavese po kući. Zato se nisi ni udala, što si takva.

ĆERKA

Kako si se samo udaje setila? Valjda zato da bi ti taj muž kupio mašinu za sudove.

MAMA

Meni je moj muž kupovao sve što poželim. I mašinu za sudove mi je kupio, ali se pokvarila.

ĆERKA

Ja ti nisam muž, mama, i nemoj više da me peglaš.

MAMA

Jeste, treba mi i nova pegla. Sve mi se po kući pokvarilo.

ĆERKA

O, bože!

MAMA

Hajde, ne drami, bolje gledaj kako ćeš da mi kupiš tu mašinu.

U POTRAZI ZA BREZOM

U vreme kad je napisao da je bol skamenio prag, Hajdeger je osećao neizmernu naklonost prema stotinu godina starijem Humboltu. Zato je jednu od svojih najuzbudljivijih knjiga završio citirajući ga. Naravno da Humbolt nije ništa o tome znao, bio je već poodavno mrtav. Ali Hajdeger je podozrevao da svojoj naklonosti duguje uzajamnost, pa je, tačno pretpostavljajući, Humboltov odgovor potražio u nekoj od postojećih rečenica. Najzad je uspeo da je pronađe dok je radio poslednju korekturu na svojoj knjizi pred njen izlazak iz štampe. Rečenica glasi: „Breza nikad ne prekoračuje svoje mogućnosti.“

Niko neće moći da odgonetne kako je Humboltu pošlo za rukom da pošalje poruku svom novostečenom prijatelju u budućnost, niti kada se ovaj dosetio da je srećno prepozna. Ali Hajdeger je, sada već i sam davno mrtav, prekoračio prag, otkrio kuću bića i došao do istine. Shvatio je da je jezik utočište prisutnosti.

Naravno da mu onda nije bilo teško da podučen svojim saznanjem i osokoljen znacima potraži i nađe Humboltovo uzdarje.

Taj nezabeleženi trenutak Hajdegerove radosti poklonio mi je zagonetku pred kojom više ne smem da oklevam. I ma kako oskudno bilo ovo objašnjenje, poteklo iz jedinstvene nemoći da se misli, baciću se u bezdan s nadom da se neću strovaliti u prazninu.

Moram da pronađem Hajdegerovu brezu.

TIROIDA

MAMA

Kakvu ti to vezu imaš kad ovoliko moramo da čekamo?

ĆERKA

Dovela sam te kod najboljeg doktora, on je direktor cele bolnice.

MAMA

Možda je direktor po političkoj liniji.

ĆERKA

Mama, nemoj da si bezobrazna. Strpi se još malo. (*Prozovu ih.*) Hajde, ovo smo mi.

DOKTOR

Dobar dan, šta je sa vama, gospodo?

MAMA

Imam rak na tiroidnoj žlezdi. Sve me guši, jedva dišem.

DOKTOR

Jeste li doneli rezultate analiza?

ĆERKA

Jesmo, evo izvolite, doktore.

DOKTOR

(*Mami.*) Skinite se da vas pregledam. (*Gleda rezultate.*) Dobro, dobro, dobro... ovo je sve u redu. Nemate nikakve promene, ali vi, gospodo, imate veoma visok pritisak.

MAMA

Nemam.

DOKTOR

Morate da obratite pažnju. Ovo je baš gadan pritisak. Je l' pijete vi lekove za pritisak?

MAMA

Pijem.

ĆERKA

Ne pije.

DOKTOR

(*Pregleda je.*) Znae šta, gospodo, da vam objasnim nešto u vezi sa pritiskom. Kad vam skoči pritisak, vi

uzmete lek i vama pritisak padne. Vi onda prestanete da pijete lekove, a pritisak sledeći put skoči više nego prvi put. Vi ga opet oborite lekovima, pa opet prestanete, a on onda još više skoči. Na kraju tako možete da se šlogirate, ako neredovno uzimate lekove.

MAMA

A šta je sa mojom tiroidom?

DOKTOR

Ništa, ona je u redu.

ĆERKA

Doktore, pa ona se već šlogirala, a opet neće da pije lekove.

DOKTOR

A je l'?

MAMA

Nisam se šlogirala.

ĆERKA

Nego šta si?

MAMA

To sam se bila otrovala od benzina.

ĆERKA

Pa si ležala na neurologiji! Poznato je da tamo leže svi otrovani od benzina. Kako možeš pred lekarima da izmišljaš, misliš da to ne može da se utvrdi?

DOKTOR

(*Smeje se.*) Je l' gospođa stvarno imala šlog?

MAMA

Nisam, kažem vam da sam se otrovala od benzina.

ĆERKA

Imala je, doktore, parezu cele leve strane, da je nisu odmah primili, ne znam šta bi bilo. To je bilo pre dve godine. Zato je letos morala da operiše karotidu. (*Mami.*) To ne možeš da kažeš da nisi, pošto ti se vidi ožiljak.

DOKTOR

(*Ćerki.*) Morala bi redovno da pije lekove za pritisak.

ĆERKA

Ne znam šta da vam kažem, doktore, ja pokušavam svakog dana, ali ne vredi.

MAMA

A šta je sa mojom tiroidom?

DOKTOR

Vaša tiroida je u redu, ali morate da pijete lekove za pritisak.

MAMA

Ja ih pijem.

DOKTOR

(Ćerki.) Ali vama je uvećana tiroida, vaše rezultate bih voleo da vidim.

ĆERKA

Nije to ništa, to je od nerviranja.